

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Анастасия Ничева Петрова

Великотърновски университет “Св. св. Кирил и Методий“, катедра „Обща лингвистика и старобългаристика“, член на научно жури за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, научна специалност „Общо и сравнително езиковедие (Индоевропейско езиковедие)“

Тема на дисертацията: „Произход и развитие на думите, изразяващи емоцията гняв в иберороманските езици“

Автор: Демина Иванчева, редовен докторант към катедра „Общо, индоевропейско и балканско езиковедие“, факултет „Славянски филологии“, Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Демина Иванчева участва в конкурса за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, научна специалност „Общо и сравнително езиковедие (Индоевропейско езиковедие)“ с комплект материали, който е в пълно съответствие с чл. 67 (2) от *Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности* в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Представени са три статии по темата на дисертацията, две от които са публикувани в издания, индексирани в международната база данни СЕЕОЛ. Докторантката отговаря на минималните национални изисквания за придобиване на образователната и научна степен „доктор“.

Публикационната дейност на Иванчева е насочена към разработването на проблем от областта на антропоцентричната научна парадигма и е свързана с високо конотираното поле на отрицателните емоции. Тя отразява интереса на докторантката към емоционалната лексика и фразеология в романските езици, разбираем на фона на лингвистичните изследвания в полето на емоциите, които през последните десетилетия разшириха значително периметъра на разработваните проблеми. Част от тези научни проучвания са опит за реконструиране на концептуализацията на емоциите през различни периоди от развоя на дадена етнокултура и в тях етимологията на названията се представя в нова културологична светлина. Трябва да се отбележи обаче, че интерпретирането на понятията

за емоции в различни езици по света е сложен и все още незавършен процес. Следователно дисертационният труд се отличава с актуалност на тематиката и открива възможност пред своя автор за научен принос.

Дисертацията е добре конструирано изследване със стегната и изградена в ясна логическа последователност структура. Изложението и приложената библиография доказват необходимата информираност за резултатите от изследването на емоциите и актуалните проблеми в научното поле. Уводът въвежда в замисъла на изследването чрез ясно формулиране на целите, задачите и избрания интердисциплинарен подход. Обект на внимание са два близко родствени езика, разгледани на фона на други езици от иберо-романската група (каталонски и галисийски). Предмет на изследване е избран набор от лексеми със значение 'гняв' в португалския и испанския език. Предварителният анализ на основните концепции за същността на емоцията позволява на докторантката да изгради собствена изследователска призма за тълкуване на сложно структурираното поле 'гняв'.

В изследването е приложен комплексен етимологичен анализ, който съчетава методите на фонетичния, словообразователния и семантичния анализ. Този изследователски маниер има потенциала да отведе до най-стария (предписмен) етап в развитието на думите за гняв. Анализът е поставен на добре обмислена теоретична основа, с ясно очертани „точки за достъп“ до първичната мотивация на лексемите. Осъзната е евристичната сила на съчетанието от синхронен (типологически) и диахронен (сравнително-исторически) подход към езиковия материал. Направен е опит наборът от значения на всяка от думите да се представи като организирана йерархична система - всяка единица да се разгледа в своето етимологично гнездо (т.е. в многообразие от словообразователни отношения) и в същото време - в различни парадигматични (синонимни) обвързаности с други лексеми. От диахронния семантичен анализ се очаква фонетична и словообразователна реконструкция на процеса на последователно възстановяване на предходното значение (значения) на думата до първичната ѝ форма. Изтъква се динамиката на лексикалното значение, тълкувана на фона на общата представа за езика като жива, относително завършена, открита и променяща се система. Прилагането на подобен подход позволява очертаване на регулярни семантични преходи в набора от анализирани езикови данни.

В полза на качеството на дисертационния труд би било по-голямото внимание към семантичния аспект на етимологичния анализ. Още в началото на изложението е отбелязана ролята на метафората и метонимията като основен когнитивен инструмент в процеса на номинация и семантичен развой на лексемите за гняв. Този път към дълбинните структури

на езика би могъл да се използва по-уверено за разкриване на интерпретацията на света през погледа на носителите на всяка от двете култури. Известно е, че формулирането на особеностите на емоционалната лексика върху по-широк фон и разглеждането ѝ като част от общата картина на света позволява очертаване на типологически паралели и мрежа от асоциативни връзки между полето на емоциите и интелектуалната дейност, желанията, физиологичните процеси и т.н. Този факт разкрива нови перспективи пред етимолога, с възможност за открояване както на универсалните, така и на етноспецифичните елементи в езиците и културите.

Докторантката е доловила важността на екстралингвистичната информация, свързана с онтологията на емоцията, за формиране на лексикалната семантика на единиците в различни дискурси. Направен е опит тази информация да бъде използвана в етимологичния анализ - вж. напр. препратките в текста към лат. *sanna* 'гримаса, жест' при етимологизирането на думите *saña* и *sanha* (с. 135) и към жълто-зелената течност в етимологичния анализ на *cólera* (с. 41). Но в методологията на изследването прототипният сценарий на гнева в испанското и португалското езиково съзнание се нуждае от по-ясно очертаване, за да се открият определени признаци в семантичната структура на лексемите: наличие на причина за възникване на емоцията (тази причина не е конкретният факт от действителността, а оценката на този факт от разума); средна интензивност на емоцията; наличие / липса на контрол на емоцията; наличие на външната проява на емоцията и др.

Основните „антисистемни“ процеси в семантиката като стесняване и разширяване на семантичния обем на думата са отбелязани още в началото на дисертационния труд. Те биха могли да получат по-разгърнато и системно представяне в анализа на конкретните лексеми, колокации или фразеологизми. Изследването на полисемията основателно е определено като важен детайл от етимологичния анализ, затова в описанието на семантичния развой на единиците е важно да се постави акцент върху особености на конкретните процеси на семантични изменения, логиката на лексикалното развитие, вътрешната йерархия на значенията в семантичната структура и т.н. Динамиката на значението като йерархична система от компоненти има специфичен облик в развоя на всяка езикова единица. Затова стремежът на езиковия знак към промяна и нарушаване на равновесието между означаемо и означаващо би могъл да се коментира по-обстойно в текста.

Посочените препоръки не намаляват стойността на проведеното от Демина Иванчева изследване. В дисертацията е събран, систематизиран и подложен на анализ богат езиков материал от няколко романски езика. Трудът има своя принос и за привличане на научното

внимание към специфичното семантично поле на емоциите, все още недостатъчно изследвано във всички езици по света. Тази значителна изследователска работа ми дава основание да предложа на научното жури на докторант Демина Иванчева да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор”.

22.04.2024 г.

Велико Търново

Изготвил становището:

Проф. д-р Анастасия Петрова